

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Dr. Ferenczi Zoltán.

Rovatvezetők: DR. BARTÓK ISTVÁN, CZIRJÁK ALBERT, RIEGER J. MRE.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petít soronként 5 krral számítatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (polgári iskola); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferenc egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (csillagútea, 7. sz. a.) küldendők.

Alsófehérmegye népiskolai közoktatásának 1880—81 tanévi állapota.

Gáspár János kir. tanfelügyelő jelentése alapján.

A megye területén volt 188°/₁-ben 6—12 éves életkoru mindennapi iskolaköteles gyermek 17090, köztök 9039 fiu, 8051 leány: 13—15 éves ismétlő iskolaköteles 7955, köztük fiu 4334, leány 3621. A tankötelesek összes száma tett: 25045-öt, a megye lakosságának 14°/₁₀₀-át. A mult évben volt tanköteles 25111; tehát 66-al több.

A tanköteles gyermekek közt vallás szerint volt 188°/₁-ben róm. katolikus 1455; gör. kath. 8751; gör. keleti 10,504; helv. hitv. 2834; ág. hitv. 880; unitárius 147; izraelita 474; nyelvre nézve magyar 4840; német 891; román 19,314; mind e számok igen megfelelőleg mutatják ki a vallásfelekezetek és nemzetiségeknek megyénkben egymáshoz való arányát.

Az összes tankötelesekből tényleg oktatásban részesült:

fiu 8482, a fiutankötelesek 64.4^o/₁₀₀-ka,
leány 5839, a leánytankötelesek 50°/₁₀₀-ka,
együtt 14,331 vagyis a tankötelesek 57.2^o/₁₀₀-a.

187°/₁₀₀-ban 25,111 tanköteles közül tényleg tanult 13,605 vagyis 54.2^o/₁₀₀, tehát 188°/₁-ben 3°/₁₀₀ javulás mutatkozik.

Iskolába nem járt:

fiu 4891; 36.6^o/₁₀₀,

leány 5825, kerek számmal éppen 50°/₁₀₀,

együtt 10,714, vagyis az összes tankötelesek 42.8^o/₁₀₀-ka.

Az összes iskolába járók közül

elemi iskolába járt	6889 fiu	4953 leány	=	11842
ismétlő	649	690	=	1639
polgári	26	68	=	94
magán- vagy házi oktatásban részesült	95	138	=	233
középtanodában járt	523		=	523

Mint ez adatokból látszik, mintegy 7—800 ismétlő koru az elemi iskolákat látogatta, mi természetes is, mert köztudomásu, hogy népünk 6—8 éves gyermekei nagyobb részben testileg, szellemileg oly fejletlenek, hogy azokat főleg nagyobbacska távolságról iskolába jártatni nem lehet s így későn adva fel, 12 éves korukban sokan nem fejezhetik be az elemi tanulmányokat, s ha nem használnák fel főleg a leányokat a háztartásban és kisebb testvéreik körül, a fiukat a legeltetésnél azonnal 12 éves korukban, az 5151-et tevő iskolát nem látó ismétlő tankötelesek fele számának az elemi iskolákban kellene maradnia a tanulás megkezdésének elkésése miatt.

Miután az utóbbi években divatba jött a népiskolai tanfelügyeletről megyénként az iskolába járók százaléka szerint mondani ki minden kritika nélkül az ítéletet, s miután megyénk a százalékos sorozatban az utolsó előtt 3-ik helyen látható, úgy hiszem, helyén lesz a t. közigazgatási bizottság előtt felvetnem azon kérdést, hogy csakugyan oly rosszul állunk-e másokka szemben? A ki ismeri népünknek az összes erdélyi volt magyar megyékben (egyedül iparkodóbb faj által lakott községek kivételével) fájdalom, inkább hanyatló gazdasági, lakási és egészségi viszonyait, azt hiszem, joggal kétkedhetik, ha vajjon a tankötelesek fele is járhat-e fel valóban és rendesen iskolába. Tekintélyes perczent, kivált havasi községeinkben, már az iskolától távol lakás miatt sem mehet fel, ha téli ruhája lenne is, az élelmezési nehézségek miatt; főlebb már említettem, hogy a 6—8 éves koruaknak tekintélyes része testileg, szellemileg fejletlen s a nagyobbakból mennyit tart vissza a ruhátlanság, melyen az ily célra áldozni képes lakosok, közvagyon s más egyéb források teljes hiánya miatt segitni vajmi nehéz. Bizony ha e mostoha körülményeket tekintetbe veszem, nem mondok sokat, ha azt állítom, hogy a mindennapi tankötelesek 20°/₁₀₀-ka sem nálunk, sem más hasonló viszonyok közt levő megyékben nem láthat iskolát. Az ismétlő koruakkal hogyan állunk, nem szükség említenem.

Mindezen általunk jól ismert viszonyok mellett is azt látjuk az 1879/80 tanévről megjelent hivatalos kimutatásban, hogy a megyénkkel hason viszonyu tanke-
rületék sokkal nagyobb százalékát mutatják a tényleg iskolába járóknak, mint a mi megyénk azon évi 54.2 %
%-a, pl. Kis-Küküllőmegye 82%, Kolozs 75%, Hunyad 63 %.

Minthogy ezen megyék népessége, társadalmi viszonyai, falusi népiskolái, ezek tanítói, sőt politikai adminisztrációjá majdnem azon színvonalon állnak, mint Alsó-Fehérmegyéé: minthogy a tankötelesek s tényleg iskolába járók eruálására nagyobb szigorú és scrupulositást másutt is alig fejthettek ki; az iskolamulasztók felhajtása s a hanyag szülék megfenyítése iránt a községi előljáróságokat többet máshol is alig zaklathatták, s ennyi küzdelem mellett sem birtam az iskolába felj-
járók százalékát a lefolyt 1880/1-iki tanévben is 52%-nál többre nevelni, — a viszonyokat közelebről nem ismerők előtt alig megfogható, hogy megyénk miként maradhatott a százalékos lépcsőzetnek olyan alacson fokán.

De az előtt, ki az erdélyrészi régi megyék specialis viszonyait ismeri; ki közvetlen szemlélője mindazon tényezők közreműködésének, melyek eredményeként vannak levonva ama kedvezőbb perzentek, — lehetetlen, hogy némi kétely ne merüljön föl a substratumul szolgáló adatok teljes megbízhatóságában.

A kinek alkalma volt két ilyen erdélyrészi megyében éveken át tapasztalni, hogy milyen hiányosan állította ki az egyházi közegek tetemes része avagy csak a tankötelesek létszámát is, midőn sok helytt a 9 korosztály helyett csak 8-at irtak ki; vagy ha a fiukat ki is irták, a leányokat (mint a kikre nézve a tanulást feleslegesnek vélték) vagy éppen nem, vagy azoknak csak bizonyos százalékát vették fel a tankötelesek közé; vagy bizonyos categoriakat állítottak meg, pl. egyszerűen kihagyták azokat, kikről hitték, hogy nem alkalmasak (ne apti) az iskolába járásra (testi, szellemi fogyatkozásban levők, szegények, árvák, stb.); vagy künn laknak a határon; nem is említve a beköltözött családok nem ott keresztelt gyermekeit, vagy az egyházat nem alkotó töredék-felekezetbeli szülék tanköteleseit, kikre rendszeren nem reflectáltak . . . Mondom, a ki tudja, hogy évek kellettek, míg sikerült a tanköteleseknek születési évek és névszerinti bekövetelésével, szigorú ellenőrzésével s a népesség arányához való viszonyítás mellett megbízható létszámát kideríteni, az nem merne teljesen megnyugodni a tankötelesek beszállított létszámában, mert az nagyon könnyen hiányos lehet és jóhiszeműleg kevesebbnek is véve fel a valóságnál.

Már pedig ha a tankötelesek létszáma csak 1—2 ezerrel kevesebb, mint a valóságban, természetes, hogy az iskolabajárók százaléka a lépcsőzetben emelkedik.

De némi kétely merülhet föl a tényleg iskolabajárók kimutatott számára nézve is mindazok előtt, a

kiknek biztos tudomása van azon könnyelműségről, melylyel különösen némely román felekezeti iskolaszéki elnökök be szokták vallani az iskolabajárók számát, csak hogy kedvező színben tüntessék fel, legalább papíron, a vezetésökre bizott iskolát; a kinek alkalma volt meggyőződni, hogy hányszor üt el a közigazgatási bizottság rendelkezésére a tanítók által készített tényleg iskolába járók száma, sok iskolaszéki elnök által a gyűjtő ivatekbe bejegyzett adatoktól.

Már pedig világos, hogy ha egyfelől tán a tankötelesek száma kevesebb, másfelől az iskolába felj-
járóké van tán többre kimutatva a valóságban létezőnél, okvetetlen kedvezőbbnek kell lenni az iskolába járók százalékának is.

Őszintén meg kell vallanom, hogy a mi megyénk népoktatási állapotja a bévett fokmérő szerint bizony elég gyenge; de vigasztal, hogy nem egy társunk van a magas perzentekkel tündöklő megyék közt, melyek, ha tán nem állanak rosszabbul, de nem is sokkal jobban mint mi, a kik megtanultuk szigorú kritika nélkül el nem fogadni a némely felekezeti részéről szivesen nyújtott kedvezőnek látszó adatokat.

Tényleg oktatásban részesülő tanköteleseink közül vallásra nézve volt:

róm. kath.	1127	az e felekezetü tankötelesek	77.45 % -a
gör. kath.	5062	" " "	57.8 %
gör. kel.	4796	" " "	45.7 % -a
helv. hitv.	2035	" " "	71.8 % -a
ág. hitv.	839	" " "	95.3 % -a
unitárius	94	" " "	63.9 % -a
mózes hitü	378	" " "	79.7 % -a

Nyelvre nézve volt:

magyar	3599,	az e nyelvü tankötelesek	74.36 % -a
német	823	" " "	92.35 % -a
román	9909	" " "	51.3 % -a.

E számakból világosan látható, hogy magyar és német lakosságunknál igen kedvezőnek mondható az iskolalátogatás aránya; de a megyénket túlnyomó számban (79%) lakó románság, s köztük is kivált a gör. keletiek, iskolai viszonyainak gyarló állapota lerontja a kisebbség kedvező százalékait.

Az iskolákat látogató gyermekek közül kijárta a törvényes szorgalmi időt 7133, kevesebb ideig járt 7198; az okvetlen szükséges tankönyvekkel birt 10057, nem birt 4274; kilépett az iskolából 1843 olvasni és írni, 251 csak olvasni tudó 12 éves tanuló.

Szeptember elején megkezdett a tanítás és tartott 8 hónapot 43 iskolában, 9 hónapot 21. 10 hónapot 55 iskolában, összesen megtartott tehát a törvény-
szabta szorgalomidő 119, nyolcz hónál kevesebb ideig tartott 137 iskolában; 6 iskola tanító hiánya miatt zárva állott.

Volt megyénkben összesen 262 népoktatási tanintézet. Ezek közül állami volt 11 (szaporodás ez évben az asszonynépi); községi 2 (a nagyenyedi polgári fu-

és leányiskola); felekezeti jelleg nélküli magán-leányiskola 3: a többi 246 mind felekezeti, még pedig róm. kath. 16, gör. kath. 81; gör. keleti 83; e két felekezet által közösen fenntartott 16; helv. hitv. 33; ág. hitv. 33; unitárius 1; helv. hitv. és unitárius egyház által közösen fenntartott 1; mőzeshitü 2.

A tanítási nyelv magyar volt 64, magyar és német 4, magyar és román 1, német 14 és román 180 iskolában.

A nem magyar ajku iskolák közül a magyar nyelvet jó sikerrel csak 11 iskolában tanították, melyek közül a tövisi g. kath. román iskola tanítója Crisán István 100 frt, a magyar-bagói szintén g. kath. iskolai tanító Martin Vazul 50 frt jutalomdíjat nyert vallás- és közoktatási m. kir. minister urtól. Csekélyebb eredménnyel (olvasástanítás) 65-ben, minek részben oka, hogy ezen iskolákban csak 14 tanító bírja oktató képességgel a magyar nyelvet; másfelől az is, hogy az illető egyházi felügyelet még eddig csak lanyhán tett eleget ebbeli kötelezettségének. Még leginkább a g. kath. részről tapasztaltam nagyobb buzgóságot és némi sikert is; a görög keletieknek, legalább megyénkben, a népnevelés-ügy (egy pár havasi község kivételével) különben is mostoha gyermeke. Az ág. hitv. egyházi főhatóság pedig — fájdalom! — éppen ellenséges állást foglal el e tekintetben.

Az iskola tulajdon épületben volt 216 helyen, bérelt helyiségben volt elhelyezve 46. Az összes iskolákban volt 326 tanterem. Egy tanteremre jutott a mindennapiakból 55 tanköteles és 37 tényleges tanuló.

A tantermek (részben csak tanszobák) közül a tanköteles gyermekek számához képest 112 birt kellő belső magassággal, 156 megfelelő sík térfogattal, 132 jó világítással, 95 rendes iskolapadokkal s egyéb felszereléssel, 60 tűrhetővel, 171 ha nem is minden nélkül, de a törvénynek meg nem felelő állapotban van.

Új iskolaház épült Buzásbocsárdon a ref., Springen, Drassón, Vadveremben a g. kath., Gyulafehérvárt az ág. hv. felekezetenél; Bucsum-Sászán a tanterem fölé emelet épült tanítói lakásul; Vajasdon befejezték s használatba vették a mult években építeni kezdett ref. új iskolát. Végre Vizaknán a bérhelyiségben volt állami elemi leányiskola számára megvásároltatott egy nagy ház a piacon terjedelmes udvarral és kerttel.

Tájékozásul megkivánom emliteni itt, hogy a közoktatási törvény életbéléptetése óta a mi megyénkben épült 82 új iskolaház, névszerint 5 új állami iskolaépület 12 tanteremmel; 3 róm. kath. 11 tanteremmel; 41 gör. kath. 45 tanteremmel; 18 gör. kel. 20 tanteremmel; 11 reform. 12 tanteremmel; 4 ágostai hitv. 5 tanteremmel.

Mint ez adatok mutatják, hitfelekezeteink aránylag elég dicséretes buzgalmat fejtettek ki az iskolaházak építése körül, különösen a gör. katolikusok, a mennyiben ők legtöbbet s lehetőleg a ministeri terv

szerint építették. De ez az erőfeszítés úgy ezen, mint a gör. keleti hitközségek nagy részénél ki is meritette az áldozatkészséget, a mennyiben az iskola éltető lélekének, a képesített tanítónak fizetésére majdnem semmi alapot nem bírtak teremteni, s a mostani különben is csekély fizetést bizonytalan, a nép szeszélyétől függő s nehezen felszedhető rovatál útján kénytelenek fedezni.

Az iskolák mellett vagy külön e célra volt kiszakítva faiskolának terület 109-hez, de legnagyobb részt csak szerény mérvű faiskolai munkálat alig 42 helyről jelentetett be; kézi kert nagyobb részt nem céljára fordítva volt 146; tornászatra elégséges tér 103 iskola mellett; az utóbbiak közül csak 16 birt felszereléssel.

Az iskolák taneszközei közt volt 316 fekete tábla, 178 példány fali olvasó tábla, 415 fali térkép, 94 földgömb, 110 természetrajzi kép- és 21 természetrajzi eszköz-gyűjtemény, 10 természettani eszköz- és 28 természettani kép-gyűjtemény, 40 kisebb-nagyobb könyvtár. Névszerint az iskolából kilépő gyermekek használatára, de a felnőttek által is igénybevehető könyvtárak voltak a gyulafehérvári izrael. iskolánál 200, ugyanott a reformátusnál 230, Kuttyfalván a reform. 50, nagyenyedi polgári iskolánál 72, ugyanott az ágh. iskolánál 121, tövisi g. kath. 20, vizaknai róm. kath. 80, verespataki róm. kath. 30 kötetvel stb. Valódi népkönyvtár az alvinczi áll. iskola mellett 134, a vizaknai mellett 181, a maroscsúcs-koppándi mellett 22 kötetvel.

Iskolai takarékpénztárt vezettek a nagyenyedi polgári iskolánál, marosujvári állami iskolánál, a magyarigeni ref. iskolánál, az alvinczi állami iskolánál.

A tanítói személyzet állott 286 rendes vagy azt helyettesítő 15 segéd-, összesen 301 tanítóból.

Megyénk 301 összes tanítói között képesített volt 166, nem képesített 135.

Nemzetiségre nézve volt 97 magyar, 23 német és 181 román tanító. Ezen 181 román tanító közül azonban 100-an felül csak ideig-óráig voltak alkalmazva; sokan csak mint mellék-keresetet, téli foglalkozást vállalván el a tanítást, hogy a következő télen más helyt üssék fel tanyájokat. Főleg a görög keletieknél terjed mindinkább a tanítói állomásnak csak ideiglenesen betöltése, minek igazolásául szolgáljon, hogy az 1879/80 évről az 1880/, tanévre átmenőleg előfordult 96 tanítói változás közül reájuk esett 52, a gör. katolikusokra 30, tehát a románokra 82. A román tanítóknak ez a folytonos változása, ez az ügybuzgóságot annyira zsibbasztó ideiglenesség egymagában problematicussá teszi a tanítás sikerét. A szegény vándor tanító még úgyszólván meg sem ismerkedhetk növendékeivel; alig veheti számba vagy újíthatja fel azoknak némi előismereteit, s mikor már tovább építhetne rá, venni kell a vándorbotot, hogy egy másik szánni való collegájának adja át a sisyphusi munkát . . . És ezen a miserian vallás- és közoktatási m. kir. minister urnak 32225—1878 sz. (az évenkénti változást tiltó s a tanítókat kedvező

próbaév után állandóknak tekintő) rendelete sem fog egyhamar segíteni, különösen azon okból sem, mivel a botránnyosan csekély fizetésre maga a valamire való tanító sem marad meg s így alig van kit. állandósítani vagy visszahelyezni.

Megyénk 20+ nem magyar ajku tanítóiról azt is meg kell jegyezni, hogy közülök a magyar nyelvet oktató-képességgel bírja szóban és írásban 24; töredzve vagy tőrhetően beszéli, de kívánt eredménnyel azt tanítani nem képes 61; éppen semmit vagy számba nem vehető keveset tud 119. Szomorú tüneménye az 1849 utáni abszolút korszaknak, mikor minden román és szász iskolából számúzve volt a magyar nyelv.

Az összes iskolák bevételei, illetőleg iskolai célokra fordított jövedelmek tettek: készpénzben 61,862, terményekben pénzértékre számítva 17,084, összesen 78,946 forintot.

1879—80-ban tettek az összes jövedelmek 72,173 frtot, mivel szemben mutatkozik emelkedés 6689 frt; azonban ebből levonva a vizaknai állami leányiskolának saját helyiség megvásárlására az állam által adott 5517 frtot, (e tétel emeli az államsegélyt oly magasra) igen csekély emelkedés mutatkozik.

A tanítói fizetés átlaga tett megyénkben 190 frt 40 krt; de ez a különböző jellegű iskoláknál alkalmazott tanítók szerint a legnagyobb eltéréseket tünteti fel, nevezetesen a 11 állami iskolánál a tanítói fizetés átlaga 414 forint; a nagyenyedi polgári iskolánál alkalmazott tanítóké 740 frt; a román kath. iskoláknál a fizetési átlag 305; a helvét hitvallásuaknál 264; az ágostaiaknál 255; a gör. katolikusoknál 144; a gör. keletieknél 88, s azon 16 iskolánál, melyet e két felekezet vállvetve közösen tart fenn, csak 74 frt. És még ezen botránnyig csekély fizetést is az értelmiséggel rendszeren nem bíró román egyházközségek évenként — szigorú ellenőrzésünk mellett is — igen sok esetben lejjebb szállítani igyekeznek. . . . A tanítói fizetésnek ezen évenkénti kérdésessé, úgyszólván árlejtés tárgyává tétele s a tanító felfogadásánál (mint a nép nevezi) az olcsóbban vállalkozók utáni keresés kórsága ellen évek óta küzd a tanfelügyelő, s minden ilyen esetben megteszi a szükséges lépést az illető egyházi főhatóságnál, hol szintén meg van az igyekezet e baj orvoslására.

Meg kívánom még végül jegyezni, hogy a tanítók képesítésére és fizetésére vonatkozó fennebb bemutatott számadások sokkal nagyobb pontossággal összevágának a különböző jellegű és nemzetiségű iskolákban a tanítás körül elért eredmény fokozatával, mint az iskoláknak bármily e célból tett más számszerű csoportosítása.

Nagy-Enyeden, 1882. január 11-én.

Fáy András mint paedagog.

IV.

Az általános részben említettem már Fáy meséinek értékét. E mesék nagy része neveléstani szempont-

ból kiváló beccsel bír, Térészüke miatt lehetetlen részletes tárgyalásukba bocsátkoznom, csakis azokból mutathatók be egy néhányat, melyek határozottan a nevelésügyre vonatkoznak.

Az általános népnevelés képezi a nemzeti művelődés biztos alapját. E tényt mese alakjában következőleg adja elő: A magosan repülő madarak, a sas, sólyom stb. a zord éghajlat helyett szelidebbe vágynak s a magasnak előnyeit dicsérik. Az éneklők elismerik a magasnak hasznosságát s dicsőségét, de minket — mondják — szokás és természet alant repülésre kárhoztattak. Mielőtt tehát magasba vinnétek, tanítsatok meg bennünket emelkedni.

A nevelői pálya sanyaru voltát következőleg tárgyalja: „A tigris az ebet hívá meg nevelőnek fia, s a majomnót nevelőnek nőkölyke mellé, mindkettőt, szokás szerint olcsó hulladék fizetésre. Gondjaitokra bízom — úgy mond az apa — gyermekeimet; de ne feledjétek soha, hogy ők tigris kölykök, ti pedig csak eb és majom vagytok. Sem azt, mond a tigrisnő, hogy szerelmem zálogai ők, s ebmarás vagy majomkarcz sima pettyes bőreiken dühbe fogna hozni. Nevelte növendékét mindkettő, hízóttá, nagygyá, dühössé és vérengzővé, miként őseik valának; és a szülék épen nem rágalmazhatták jól választott mentoraikat azzal, hogy az ősi tulajdonok elfojtására munkáltak volna; mert már az első hónapban, nevelő helyett préda taglalója lőn az eb a tigris urfinak, és a majomnő nevelőné helyett — bólházója a tigris kisasszonynak.“ Éles gúny foglaltatik e sorokban a nevelőket meg nem becsülő s tőlök méltatlan munkát követelő szülők ellen.

„A sors és nevelés“ című mesében az arab mén csikóját gondos nevelésben részesítik, s ez büszkén mondja magáról, hogy tud már szökni, ágaskodni stb. De tudsz-e már legelni? kérdi a kancza. Mit? drága csikó létemre szép nyakamat legeléssel görbitsem el, mint valami igára termett görös? a legelés, jó néne nem születésemhez való, válaszol a csikó. Nehány év múlva egy hibás szökés következtében megsántul a csikó, s legelőre csapatik ki, s minthogy fiatal korában erre nem szoktatták, nem birt hajlani legelésre s csak szálás kóró, bogáncs s határdombok szük füvén tengeté nyomoru életét. Mily találó e példa azon szülőkre, a kik vagyonságukban vagy más társadalmi előnyeikben bizakodva, elmulasztják gyermekeiket úgy nevelni, hogy őket az esetleges sorscsapások elviselésére képesítsék.

„A kényesztetés“ című mesében azon ferdeség káros következményeire figyelmeztet, hogy a szülők gyakran mulatnak gyermekök apró csinyein. A gyermek látva, hogy szülőinek ezek által örömet szerez, mohó vágygyal folytatja apró vétkeit, a megszokás folytán ezeket nagyobbak váltják fel, melyeket kiirtani csak nehezen avagy épen nem sikerül.

„A nőnevelés“ címűben az anyai tiszt fontosság-

gát tárgyalja. A természet az anyát jelölte ki a gyermek első nevelőjéül, kinek mulasztásait a későbbi nevelés csak ritkán pótolhatja; ép ezért helyesen követeli, hogy a lányok anyai hivatásukra neveltesse.

A nevelésben a gyakorlati életre való különös figyelmet ajánlja; e tárgyat „A macska és pudli“ című mesében következőleg adja elő: „A macska és a számtartó pudlija, miként? ki nem nyomozhattam, az uraság roppant gabona-tárába záródtak. Hogy éljünk itt el cicza? kérdi az eb; én ugyan hála gazdámak jól kitanultam mesterségeimet, de te szegény állat. Hát mit tanultál? kérdi a macska. Tudok fennállva szolgálni, lámpát, kosarat hordozni, apportírozni, ajtót zárni és két lábon táncolni. Úgy-e? mond a macska, nó jó szerencsét mesterségeidhez! én nyomorult — csak egeret fogni tudok! — A macska meghizott, míg a szegény eb, nem tudván gazdájaként az uraság búzából elélni, csakhamar éhen fordult fel.“

Hasonló tárgyú: „A nevelő bagoly“ című. A bagoly a gondjaira bizott madárfiakat az éj titkaiba avatja be, a nap és éj közötti különbségre, méltóságos komolyságra, a bagoly huhogás szépségére s több effélére tanítja. Kikerülve a bagoly barlangjából, sem fészket rakni, sem élelmet szerezni nem tudnak, s nincsenek a napvilághoz hozzászokva. A madarak alig ismerték fel szülöttjeiket s többé nem bízták a bagoly nevelésére.

„A csóka és méh“ címűben: a csóka kegyetlenséggel vádolja a méhet, mert rajaikat elbocsátva, sem lakhelyet, sem élelemmel nem látják el. De megtanítottuk őket a méz és sonkoly gyűjtés hasznos mesteriségére, mi a bizonytalan vagyonnál többet ér. Találó Fáynak e meséjéhez toldott tanulsága: „Szülők! nevelést inkább szeretett magzataitoknak mint muló vagyont!“

„A Minerva baglya“ című mesében azon helyes észrevételt közli, hogy a nevelés a lelki tehetségekre művelőleg hat, de a tehetség hiányait nem pótolhatja.

A leánynevelő intézetek ferde eljárását az „Intézeti hirdetés“ című mesében következőleg gúnyolja: „Nagy hirdetés jelent meg az erdőben a szárnyas sereg számára. Madár nőnevelő intézet jelentése vala ez, ily tartalommal: mindent elkövetünk reánk nézve jutalmas árért, hogy a t. cz. szülők elégedésüket megnyerhessük. E végre legszakügyesebb mesterekről gondoskodánk. Ugyanis a bőbeszédű szarka tanítandja a fiatal madár jérezéknek a társalgást; szajkó, mely 2 évig vala kalitkás az embernél, a külföldi nyelveket; csicsergő sordély az éneklést; barázda billegető a divat táncokat és fűj a tudományos pitypalatyot. Hát madár-nemzetiséget, fészkelést, házi, anyai kötelességeket nem tanulnak madár jérezéink? Kérdi elmordulva a daru. Azokat a levegőből szivandják be, nagysás aszszonyom, mond a nevelőné, egy öreg kakuknő; én magam sem tanultam soha. Azért is fázik madám-ágod ezektől s másokra bizza legszentebb kötelességeit! De az intézet az okos daru szava ellen is létesült; s anynyi bizonyos, hogy tán ez egy ibis fajt kivéve, folyton

fennálnak mellette a madárfajok.“ Találunk napjainkban is számos oly nőnevelő intézetet, mely körülbelül csak annyit ígér s nem is nyújt többet, mint a fennebbi mesében tárgyalt hirdetés.

„A fecske és kakuk“ című mesében a fecske figyelmezteti a kakukot, hogy fiait maga költse és nevelje. A kakuk a közönség véleményére s a megsokotságra hivatkozva mentegeti magát; mire a fecske kötelesség teljesítés esetén a józan többség véleményének, reá nézve kedvező változását helyezi kilátásba. A tanulásban Fáy a fényűző főurakra czéloz; de valjon nem ép oly találó-e? ha az idézett mesét azon anyákra vonatkoztatjuk, a kik legszentebb kötelességeket, gyermekeik nevelését elhanyagolják, s e terhesnek képzelt munkát fizetett egyénekre bízzák.

Fennebbieken bemutatva Fáynak a nevelésügyet tárgyaló meséit, ezekkel kapcsolatban tárgyalnom kell az: „Eszme burkok és szikrák“ cím alatt kiadott tartalmas gondolatok közül a nevelésre vonatkozókat.

A nevelés — mondja szerzőnk — az élet betűszedése. Ha az élet szövegét meglehetősen ügylettel és sikerrel szedette ki a növendékekkel, úgy, hogy az élet folyamának már csak a correctura marad fenn: boldog a növendék; ellenben ha a szöveg olvasatlanul szedett ki a nevelésben, össze fog folyni növendékei előtt az élet értelme s akadozni fog annak egész folyamata alatt.

Úgyes hasonlatban a nevelő működését a zongora hangolóéval veti egybe. Egyik zenei harmoniát, a másik az élet összhangját készíti elő.

Az általános népnevelés szükségességét következőleg tolmácsolja: „Semmi növény vagy állat ki nem ferdül a maga fájából, de a legtudósabb, legműveltebb ember fia is oly butának születik, mint a hülye kályhafűtő. Alkalmasint mert a természet bölcs ura az emberi szabadság körében adá nekünk kárpótlásul a nevelést, e második természetünket. Ez, csak ez óvhatja meg az embert az elfajulástól. Tehát nevelés! ismét csak nevelés!“ „Népnevelésünknek előznie szükség büntető törvénykönyvünket, vagy legalább egykorulag egy nyomban járni ezzel.“ „Reformerek bizony bármit mondjunk, népnevelés az első és legbiztosabb alap.“

A nevelési eljárás részleteire vonatkoztatva szintén figyelemreméltó megjegyzéseket közöl. Így különösen helyteleníti azon szülők eljárását, kik gyermekeiket majomi botorsággal kényeztetik, azt mondva, ki tudja mi vár még szegénykékre, legalább most hadd éljék világukat. Helyesebb korán hozzászoktatni az élet sanyarúságaihoz, mert ezen esetben képesek lesznek azokkal megküzdeni.

A büntetésben szigorot és következetességet ajánl. De a büntetésnél fontosabbnak és sikeresebbnek tartja a jó példát.

Az értelmi nevelés szempontjából helyesen követeli, hogy mellőzzük a gyermek fogalomkörét meghaladó

ismereteket. A mit a gyermekkel emléztetünk, iparkodjunk előbb megértetni. Sürgeti továbbá, hogy a nevelés ne csak az értelem kiművelését, hanem a szív és kedély vallásos és kegyeletes képzését is eszközölje.

Megemlékezik kedvencz themájáról a nőnevelésről is, s néhány pontban előadja azon gyakorlati és figyelemreméltó észrevételeket, melyeket a mult alkalmalmmal már ismertettem.

Fáy, mint az első magyar társadalmi regény írója a szép irodalom s főleg a regény terén alkotott reformot; a közélet terén a halhatatlan Széchenyi reformeszméinek lelkes terjesztője. A javításnak e vágya hatja át nevelésügyi munkáit is. Ez állítás valóságát eléggé igazolja azon tény, hogy a nőnevelés reformját, oly gyakran, annyi alapos érvel, s oly lelkesen sürgeti.

Reformtörekvéseiben kiterjed figyelme a nevelés-oktatás segédtevézőire is. Meggyőződve ugyanis a növendékek számára irt olvasmányok gyarlóságáról, agg korában — midőn szemei elgyengülése miatt az írás nagy fáradságába került — határozza el magát, a sikamlós s legtöbbször rosszul fordított művek kiszorítására, egy hazai tárgyú az erkölcsöt és értelmet egyaránt nemesítő ifjúságirat készítésére. E nemes szándéku elhatározás kivitelének köszönhetjük: „A Halmay család“ című jeles művét, melynek részletes ismertetését a jövő számban közlöm.

Rieger Imre.

A legdrágább kincs.

Febr. 12-én nyitotta meg Gyulai Pál a Kisfaludy-társaság XXXIV-ik közgyűlését. Elnöki megnyitója a tudomány nemzeti nyelven való művelésére buzdít s védi a kis nyelvek s legkivált a magyar nemzeti nyelv létjogát a világnyelvekkel szemben.

Kiindulását Gyulai az oxfordi tudós, Müller Miksa „Nyelv és nyelvek“ cz. pár lapnyi értekezéséből veszi, ki arra biztatja ebben a kisebb nemzeteket, hogy a négy világnyelvek egyikén (francia, angol, olasz, német) írják tudományos műveiket, megtartva a nemzeti nyelvet csupán a szépirodalom terén. Tetszetős gondolat felületesen tekintve s egy néhány buvárkodó előtt kényelmes is volna a hozzáférhetés miatt. Azonban ki ne látná be, hogy halálos volna a kisebb nemzetekre nézve.

Igaz, a tudomány nem csupán egy nemzeté. De hiszen a szépirodalom sem az, a mennyiben egyetemes emberi igazságokat fejez ki. Így hát le kellene mondani a nemzeti irodalom és a mi evvel egy, a nemzeti művelődés felséges gondolatáról s általán a nemzetiségről, mert a nemzet csak nyelv által létezik.

Magát a tudományt sem lehet s nem szabad csupán úgy fogni fel, mint különféle igazságok tömegét. Emez igazságok kétségkívül fölfedeztetésük előtt is megvoltak beoltva az anyagi és szellemi világ rendjébe;

de mi csak annyiban tudunk rólok, a mennyiben felfedezett és nyelv által kifejezett igazságok s így a tudomány maga irodalommal lesz, ép oly kapcsolatokat éreztetve a nemzeti nyelv által a nemzeti szellemmel, mint a minő a szépirodalmat át-meg átitatja.

És mi magyarok, kik a nemzeti nyelv és irodalomért csak ujjászületése óta 100 évet küzdöttünk, kiket e nyelven óriások lelkesítettek harcolni nemzeti-ségi, erkölcsi, politikai jogainkért és kik valahára tiszta nemzetes művelődés lehetősége előtt állunk most már tisztán kulturai harcban: mi szívünk szent lelkesedésével fogunk ragaszkodni, kell ragaszkodnunk mindenhez, mi a miénk s leginkább nyelvünkhöz.

„Ha van eszme, melyet az ösztön sugall, a bölcsselem szentesít, a történelem igazol, az bizonyára a nemzeti műveltség eszméje.“

Erről lemondani az élet és halál kérdése.

E lemondás által a kisebb nemzetek még sem nyernének semmit. Helyesen mondja Gyulai Pál, hogy egy, az egész emberiséget boldogító eszme sem veszett el csupán nyelvi elkülönzés miatt. Minden oly eszme, a tudomány minden oly vívmánya, mely méltó és szükséges, hogy az egész emberiség vagyona legyen, áthatja ugyanis a korok szellemének hatása miatt az egész földet körülölelő légkört s beleheli minden nemzet, s ha ez igazságok ekkor külön nemzeti nyelveken szólnak meg, az csak előny épen az eszmék elterjedésére nézt.

Az egyetemes nyelv s világirodalom gondolata mindig csak ábránd marad s jó is, ha csak az, mert az egész emberiséget egy móddal boldogítani még az eszmék terén sem lehet.

Hiszen meg volt ez próbálva a középkorban. El volt egyidőben veszve a nemzeti nyelven művelődés gondolata. Sőt a szépirodalom nyelve is kiválóan egy volt a tudományval t. i. latin volt.

Boldogabb volt-e mégis az emberiség? Fejlettebb volt-e tudomány? A költői művészet nagyobb-szerű, felségesebb gondolatokat termelt-e?

Az ujkor egyik legnagyobb szellemujtó dicsősége, hogy a nemzeti művelődés és nyelv eszméjét a népek iránytadó gondolatává tette. A legmagasztosabb érzések ama kapcsolatból fakadtak mindig, mely az egyént valamely nemzethez köti. S ugyanez érzés adott új szellemi tápot a tudományok emelkedésének is, mert amaz érzés, mely bizonyos korokban a lélek felzendülését okozza, megtermi minden irányban gyümölcseit.

Nekünk magyaroknak nyelvünk és irodalmunk legdrágább kincsünk. Ennél drágábbat, melynek értéke és hatása az ezer éves mult minden dicsőséges pillanattal összeforr, még a mindenható Isten jó akarata sem adhat. Ne is adjon. A magyar irodalom történelme egyszersmind a magyar nemzet történelme.

A magyar nemzeti irodalom valóságos küzdő hatalom, valóságos tett, mely ezerszeresen fonódik össze

politikai multunk szenvedéseivel és reményeivel fakasztva általa vagy hatva vissza rá. A magyar nemzeti műveltségnek, melynek létjogát csak épen e perczen hangoztatták Munkácsy képénél a művészetek egyéb ágai-ban, még terjedtebb, még örökebb, még mélyrehatóbb gondolattá kell válni, hogy megóvja alsó néposztályainkat az eloláhosodás és elszlávósodás veszélyeitől s felsőbb köreinket a világpolgáriás érzések közönytoltó hidegségétől.

Magyarország jövője kulturai kérdés. S a mint nemzetiséget nem veszünk el, a miénket nem adjuk; hanem ennek értékét meg kell bizonyitnunk a tudomány és művészet és fejlődés minden ágai-ban, a mint fölséges vonásait megmutatta Petőfi a költészetben. E nemzetiség érzését és erős tudatát be kell oltanunk a nevelés által népünk minden egyesének szívébe, hogy az ehez tartozás legyen erős, mint a vérszerinti meggyőződés s mint a régiek vallásos hite.

Valahányszor valamely nagy eszméről van szó, nem szükség mindig eszünkkel gondolkozni; elég a szívvel érezni s ez az érzés maga a legfelségesebb gondolat, a léleknek ama szárnya, mely valahára repülni enged.

Én tudom, érzem, hogy Gyulai szavai visszhangznak s látom, hogy a nemzeti műveltség eszméje hódít s erős akaratu elhatározásokkal mozgat, és ez jól is van úgy, mert a magyarság tudata a maga egészében, maga az e tudat is, hogy Magyarország ezeréves multu állam s ez államiság másképen nem gondolható, nem képzelhető.

Ferenczi Zoltán.

S Z E M L E.

Iskolai takarékpénztár.

A legnagyobb jövedelem mellett is csak a takarékoság biztosítja az ember folytonos jóllétét. Takarékoságot hangoztatnak országszerte. Takarékoságra óhajtják szoktatni a gyermekeket is, hogy nagykorukban ne legyenek könnyelmű pazarlók.

S hogy a gyermekek még zsenge korukban megszokják a takarékoságot, az iskolai-takarékpénztár meghonosításán törekednek. Nagyon lassan terjed, mert még sok ellenvéleménnyel találkozunk.

Némelyek azt mondják, hogy csak ott kell azt gyakorlatba venni, hol valami házi ipart üznek; némelyek azt tartják, hogy semmi szín alatt nem kell életbe léptetni, mert a gyermeknek nem válik javára, hanem inkább kárára, mivel ezzel csak fősvénységre szoktattatnak; ellenben mások igen-igen kívánatosnak vallják, hogy szokják a gyermek kis korában takarékosághoz, mert ebből nem következik, hogy valaki fősvénynyé fadjon. Ez intézmény eddig nem létezett, s mégis találkozhatni elég fősvénnyel.

Mondják tehát némelyek, csak ott kell az iskolai-takarékpénztárt megkezdni, hol valami házi iparral foglal-

koznak; igaz, de vajmi kevés községben van ez, hogy minden gyermek az ő munkaja után tudjon egy pár krajczárt szerezni. A szülők pedig hónap számra nem látnak pénzt. Itt igazán nem lehet életbeléptetni, s ha a házi ipart veszik alapul, akkor nagyon kevés helységben lehet megkezdni az országban.

Azonban nem csak épen ott lehet megkezdni az iskola-takarékpénztárt, a hol a nép valami ipart üz, pl. káka-, vessző-, szalmaipart, sat. sat, hanem ott is, hol különféle ipart és kereskedést üznek; kisebb nagyobb mértékben forgalom áll fenn. Maros-Ludas is ilyen forgalmi községgé fejlődött ki. Az ilyen forgalmi községben a legszegényebb szülő is könnyen szerez egy pár krajczárt, melyből iskolásgyermeke is kap egy-egy krt részint írószerekre, részint egy kis cukorra, gyümölcsre. Ez a kis élvezet végre úgy elfajul a gyermekben, hogy még a taneszközökre kért krtat is orre fordítja.

Ez indított engem arra, hogy iskolánkban az iskolai takarékpénztárt megkezdjem. Kezdettem ez év január 4-én, minden héten egy bizonyos napon tesznek be a gyermekek megtakarított filléreikből. S már is szép az eredmény; 67 gyermek tett be 1—60 krig, úgy hogy 20 frtnál eddig több a megtakarítás.

Továbbá némelyek meg azt mondják, hogy nem kell oly korán ilyenekre szoktatni, mert fősvény lesz, hadd élvezze ő szabadon a krajczárokat, majd lesz idő még a takarékoskodásra. Különbözők a vélemények. Én szerény tapasztalatommal a mellett vagyok, hogy ott, hol ipart üznek vagy üzleti forgalom van pl. városokban s más nagyobb helységekben, nem lesz káros következtü, mert nem lehet, hogy az iskolai-takarékpénztár nagyobb erkölcsi romlást okozna, mintba a gyermek szabadon költi el szivarra és nyalánkságra vagy ki tudja még mire.

Tehát létesítsünk iskola-takarékpénztárokat, erre kedvezők a körülmények!

Já r t ó I m r e,
tanító.

Vörösmarty Mihályné meghalt.

A nemzet nagy költőjének özvegye Csajághy Laura febr. 13-án meghalt. 1855. nov. 29-én lett özvegy s azóta gyermekeinek élve, a legnemesebb s fenköltebb gyászt hozozta haláláig. Vörösmarty Mihály 1843. máj. 9-én esküdt meg nejével, ki Bajzánének testvére volt. Rajta kívül ifjúsága szerencsétlen szerelmét leszámítva, Vörösmarty senkit sem szeretett s hozzá írta legszebb, a férfi kor érett, mély szenvedélyét mutató szerelmi verseit, hozzá írta az érzés és érett tapasztalás csodálatos teremtményü költeményét „Merengőhöz“ cz. alatt, midőn a habozó leány nyilatkozását reszkető indulattal várta. Vörösmarty nejével 12 évig élt boldog életet s Deák Ferenczet hagyta esaládja gyámjául halálakor, ki gyűjtésre hívá a nemzetet s 100 ezer frt adomány folyt be a költő családja számára. Vörösmartyné leánya Ilona, Széll Kálmán neje, fia Béla kir. tábl.

biró körében élt és hunyt el s a nemzet részvete kísérte sirjába a nagy költő özvegyét.

A humor áldása.

Hajdanában — így szól a görög hitrege — a „Pandora szelenczé“-jéből mindenféle bajt és nyomort az emberiségre bocsátottak, csupán a remény maradt meg a kétségbeesettek vigasztalására. Ma, midőn tán valamely újabb szelenczéből a nyomor, keserv, panasz és fájdalom özöne öntötte el az emberiséget, vigasztalól a nevetés és jó szellemére volna szükség. Mily áldás van annak birtokában, a ki fel tudja fogni a dolgok nevetséges oldalát, s a ki lélekből tud élvezni egy tréfát! A humor az élet gépének olaja. A nélkül a kerék nyikorog és akadoz. Nincs az a nehéz sors, nincs oly szomorú állapot, a melyet a szívből jövő nevetés meg ne tudjon változtatni.

Nagy tévedés volna azt hinni, hogy a humor olyan felületes valami, a melyet csak a könnyebb percekben lehet megtűrni. A nevetés gyökerei nagyon mélyen rejlenek. A sírás, nevetés csirái nincsenek messze egymástól.

Deák Ferencz államférfiságával csak humora versenyzett. 1868-ban egy alkalommal íment a ház másik oldalára Ghyzcihez discourálni s midőn a jegyző felhívására, hogy beszéljen, többen azt kiáltották, hogy nincs itt: feláll a Ghyzci háta mögül „s itt van biz az“ szól, „csak hogy nincs a helyén“ s ugyanarról a helyről tartá beszédei egyik legjobbját. Élzeiből egy egész könyvet adtak ki.

Bismárkról írják hogy Königrécznél egyetlen szivar maradt zsebében, melyet mind legdrágább vagyonát, úgy őrizett, abban a reményben, hogy majd a győzelem után mily fölséges bodor füstöket fog eresztetni belőle. De biz ő rosszszul számított! És ugyan miért? Mert egy megsebesült draganyost látott meg egy sáncban végvonaglásban, s mivel a pénz mit sem ért volna neki, elővette szivarát, meggyújtotta és szájába adta; de jegyző meg a vas kanczellér, soha szivar jobban nem esett, mint az, a melyet nem szíttam el.

Lincolnról az Egyesült államok elnökéről hasonlót beszélnek.

Nem tudjuk, hogy a Shakespeare műveiben a drámai festést vagy a humort bámuljuk-e inkább. Don Quixottot az emberi fantazia legremekebb termékének azért tartjuk, mert halálra nevetjük magunkat tőle.

Nemcsak a magas régiokban, hanem a por közeleiben is nevetés az élet sava. Hányan köszönik jó természetüknek, hogy a nyomor el nem nyelte? Meg van a nevetésnek is az ideje, szól a bölcs, s miért ne nevetnénk és örvendnénk ha itt van rá az idő!

B. Gy.

I R O D A L O M.

Apáczai Csere János. Emlékezés. Irta és a Csere-ünnepélyen Apáczán elmondta Koos Ferencz, brassómezei k. tanfelügyelő. A tiszta jövedelem az apáczai Csere János

emléke című alap gyarapítására fordították. Ára 10 kr. Ily cz. a vettünk egy 15 lapnyi kiváló füzetet, mely egy emlékezésedet tartalmaz a XVII-ik évszáz e nagy magyar férfja felett. A brassómezei tanítótestület nemes és hazafias dolgot tett, midőn Apáczai nevét felelevenítette és megörögzítette az emlékezetben s születése házáat emléktáblával jelölte meg. Apáczai kétségkívül birtokában volt a nagy emberi ész divinaló képességének, melylyel ismeretlen s kora előtt félfoghatatlan utakra mutatott. 35 évre terjedő életében, mely alatt látta a virágzó és hanyatló Erdélyt, sok jelest s ránk, magyarokra nézve halhatatlant is teljesített és sok eszmét fejezett ki, mely ma köztudat és tény. Így pl. ő tett először szót a jobbágyok felszabadítása érdekében, (Encycl. előszó) ő hirdette a vad erő ama viharos korában, hogy az értelmi művelődés minden más feletti hatalom s hogy a magyar nemzet jövője nemzeti művelődési kérdés; ő volt, ki nálunk legelőször hirdette, hogy a tudomány és oktatás nyelvének magyarnak kell lenni s az egyoldalú theologiai kutatásokkal szemben a real-ismeretek fontosságára hivatkozott s új módszert kívánt az oktatásban. Midőn az utrechti egyetemen tanult, meglábolva a keleti nyelveket s akadémiai promotiot szervezve, tanársággal kinálták meg: ő nemes lelkesedéssel határozá el, mint Tótfalusi Kis Miklós, hogy életét hazájának fogja szentelni. Fájdalommal hasonlítja össze hazáját, írja Encycl. előszavában, a nyugat hatalmas kulturai fejlődésével s elhatározá, ha isten éltei, nem hal meg a nélkül, hogy a magyarnak minden tudományt magyarul adjon. Így adta ki 1654-ben az első magyar logikácskát s 1655-ben Magyar encyclopaediáját, melyben az akkor szokásos tudományok összesen 11 részben foglaltatnak. 1653. nov. 2-án kezdi meg tanítását Gyulafehérvártt, de presbyter-elvei miatt halálra ítéltetve, kegyelem utján Kolozsvárra kerül, hol 1656. nov. 20-án-köszönt be egy hatalmas latin beszéddel. (Magyarra ford. Hegedüs István.) Itt a ref. főgymnasium ujjá szervezője lön, azonban kora halál megszakítá munkásságát, 1660. jan. 1-sején tudóvészben elhunyt. Apáczai meg nem érte, élte javán szállt sirjába s utána sokáig pusztaság maradt. Koos Ferencz tanfelügyelő ur lelkes beszédben mutat rá e férfiu halhatatlan tulajdonaira s aza vonására, hogy azon kor legnagyobbjai: Bacon, Cartesius nyomán járt.

Beküldetett Roder Adolf. Gyakorlati német nyelvtan levelekben. Toussaint-Langenscheidt tanmódja alapján' mely szerint a német nyelv a legrövidebb időn, tanító nélkül is alaposan megtanulható. 2-ik jsvított kiadás. E könyvből mi csak az első füzetet kaptuk, ez felnőttek számára egészen használhatónak ígérkezik.

A „Magyar Dal-Album“ III-ik kötetének 3-ik füzet megjelent a következő tartalommal: 1. Ez a kis lány csapodár. 2. Ez a szemem, ez az egyik. 3. Ez a szoba, hol én most. 4. Édes anyám rózsafa. 5. Én nekem egy szép gondolat. 6. Én vagyok a falu rosszsa. 7. Én vagyok a petri gulyás. 8. Én vagyok az íródeák. 9. Érik már, érik már a fekete szőlő. 10. Fáj a szív az elhagyott kebelben.

Melléklet a „Család és Iskola“ 5-ik számához.

11. Fáj a szívem, fáj a lelkem. 12. Fáj, fáj, fáj, fáj, fáj.
13. Fekete szem éjszakája. 14. Felmentem a hegyre. 15.
Fiúk az Isten áldjon meg. 16. Fölfelé megy borban a gyöngy.
17. Fősvény az én uram szürnyen. 18. Gyere haza édes
anyám. 19. Gyere pajtás katonának. 20. Gyötör engem a
szerelem.

VEGYESEK.

Jancsó Lajos

A kolozsvári ev. ref. főtanodának ismét halottja van. Jancsó Lajos febr. hó 15-én estvéli 10 órakor hosszas szenvedés után elhunyt. A megboldogult egyike volt a ref. főiskola egyik büszkeségének, kiről helyesen jegyezte meg kartársa, Szabó Sámuel, búcsubeszédében, hogy szívben jó, lélekben nemes volt, életszomját el nem égeté, gőg, fény, mohó vágy el nem varázsolta. Ő a legjobban értett ahhoz, hogy mielőn saját körünknek szenteljük életünket, az egész világtól nyert jótéteményekért vagyunk hálásak. Egy nyugodt bölcs méltóságával s megnyugvásával várta a halált, melynek halálos sebeit évek óta hordozta testszervezetében. Munkássága áldásos volt, mint nevelő, mint tanár, mint a ref. elemi oktatás újrászervező munkásáé. Kórágjáról, midőn a halál már kikerülhetlen volt, búcsulevelet intézett a tanári karhoz, melyben méltán mondhatta, hogy tudtával senkit meg nem sértett, továbbá gyermekeihez, B. Kemény Kálmánéhoz, özv. Br. Bánffy Istvánéhoz, Debreczeni Józsefhez, rokona- és tanártársához. Sirjába Kolozsvár összes értelmisége s ama meghatottság kísérte, mely kiváló férfiak eltávozásánál mindig meglakja a lelkeket. Legyen áldott emléke, csendes nyugodalma és állandó ama békéje, melyet már életében hordott szive mélyén!

— Ő Felsőge febr. 10-iki rendeletével a csehországi vörös csillagos papi rendet a kultusz minister előterjesztésére, szolgálataitól a budai kir. várakban felmentette, s így a budai lelkészi teendőket, a Szent István kir. jobb kezének őrzése a magyar klerus tagjaira bízott, melyet 1770-ben még Mária Terézia bizott volt a nevezett rendre.

— A kisdedovók 1880-ban. Magyarországon volt 1880-ban 278 kisdedovó, s tehát 21-gyel több, mint 1879-ben. Ezek közül állami csak 2. Ez intézetekbe 13.992 fiu s 15.790 leánygyermek járt, összesen 29.782, tehát 4538-czal több mint 1879-ben. Ezeknek évi fentartása került 212.656 frtba, melyből 10.883 frt államsegély.

— A kisdedonevelők orsz. egylete 1882. ápril 21-én Fröbel Frigyes születésének 100 éves évfordulóján Budapesten emlékünnepelet rendez.

— Ugyanezen napon Németország több helyén is ünnepet fognak szentelni a nagy nevelő emlékére.

— A Néptanítók lapjában olvassuk, hogy Szöllösy Balázs, a Técső-járás s. szolgabirája a kerületében lakó néptanítókhöz egy felhívást intézett, melyben a nép erkölcsi s a hazai alkotmány oktatására, a magyar nyelv megtanítására és a megye természeti fekvésénél fogva: a nemesített gyümölcsfajok s az állattenyésztés oktatására hívja fel őket. Nagyon helyes!

— Necrolog. Kethelyi Kethely József, kir. tanácsos, Kolozsmegye nyug. kir. tanfelügyelője életének 58-ik évében e hó 21-én d. e. 10 órakor meghalt. Béke lengjen sirja felett!

— A pozsonyi ág. ev. theologiai növendékek, kik pánszlavizmussal voltak vádolva a „Protestantismus és pánszlavismus“ cz. röpiratban, nyilatkozatot küldtek be a lapokhoz a tárgyban, hogy ők jó hazafiak. A nyilatkozatot aláírták 38-an s nem írták alá 19-en.

— Nyilvános nyugtatványok. (Folytatás) A „Család és Iskola“ árában fizettek:

1882. évre 3 frtjával.

34. Állami iskola Alsó-Tömös. 35. Msros-Tordai tanító egyesület M.-Vásárhely. 36. Ev. ref. tanító egyesület Debrecen. 37. Állami iskola Ó-Radna. 38. Komáromi Andor kir. tanfelügyelő S. Szt.-György. 39. Bodai tanító egyesület Boda nagy-medveutca. 40. Molnár Etelka tanítónő Gyalu.

Az 1882-ik év első felére 1 frt 50 krjával.

41. Állami leány iskola Kovászna. 42. Dávidházi János ev. ref. lelkész Pocsaj. 43. Basa Bálint ev. ref. lelkész Pocsaj. 44. Szél György ev. ref. lelkész Bánd. 45. Pál Károly állami isk. igazgató B.-Hunyad. 46. Ladányi Gedeon egyetemi tanár Kolozsvár. 47. Sigmund Gizella polgári isk. tanítónő Torda. 48. Buiján Ilona tanítónő Gyalu. 49. Uj-tordai állami népiskola Torda. 50. Tanítóképző Nagy-Körös. 51. Ev. ref. tanári kar Székely-Udvarhely. 52. Mántó György tan. Sz.-Keresztur. 53. Parti Gábor tan. H.-Szoboszló. 54. Tanítótestület N.-Szeben. 55. Kolozsvári Albert tan. Kolozsvár. 56. Székely János tan. Magyar-Valkó.

Kolozsvárt, 1882. jan. 12-én.

A „Család és Iskola“
kiadó-hivatala.

Tartalom: Alsófehérmegye népiskolai közoktatásának 1880–81 tanévi állapota Gáspár Jánostól. — Fáy András mint paedagog Rieger Imrétől. — A legdrágább kincs Ferenczi Zoltántól. — Szemle. Iskolai takarékpénztár Fábrián Imrétől. — Vörösmarty Mihályné meghalt. A humor áldása B. Gy.-tól. — Irodalom. — Vegyesek.

A „Család és Iskola“ hirdető melléklete.

Duhony János

első és legnagyobb hazai asztalos és kárpitos butorraktárában Kolozsvárt a Redoute épületében kaphatók és különösen városi és vidéki lelkes, tanár és tanító urak és tanítónők számára összeállított butor csoportozatok következő három osztály szerint u. m.

I-ső osztály.

Egy finom lakozott ágy, egy éjjeli kaszten, egy szalmazsák tödzelve, egy madrácz lószőrrel töltve, egy két ajtós ruhaszekrény elosztva, egy íróasztal ékes álvánnyal, egy mosdószekrény, egy tükör, négy drb, nád-zék, egy ruganyos diván, két ablakfüggöny öszeesen 150 frtért.

(2)

II. osztályban.

5—*

Egy diófa politurozott nagy ruhaszekrény, egy ágy magas fejfa ékitéssel, egy éjjeli szekrény márványlappal, egy szalmazsák tömött vászonnal tödzelve, egy madráoz lószőrrel töltve, egy egyajtós mosdó szekrény, egy íróasztal ékes álványkával, egy üvegajtós könyves szekrény, egy ruganyos török diván, négy töltött szék rugóra, egy tükör arany- vagy diófa faragvány kerettel, két ablak függöny öszeesen 250 frtért.

III. osztályban Minden tárgy a legdiszesebb kiállításban.

Két diszes nagy ruhaszekrény finoman politurozva, egy ágy magas fejfa ékitéssel, egy szalmazsák tödzelve, egy lószőr madrácz, vagy ruganyos töltéssel, egy éjjeli szekrény márványlappal, egy kottós mosdó szekrény betéttel: egy nagy fali vagy álló tükör, egy nagy íróasztal ékes álvánnyal, egy könyves szekrény, egy hazai garnitur u. m. egy kanapé, két karosszék, négy schoffe szék, egy zsámoly mind finom ripsz vagy crepp kelmével behuzva, egy diszes szalon asztal és két ablakfüggöny öszeesen 430 frtért.

E három osztályban elősorolt butordarabok egyenként is kaphatók úgy egyszerűbb mint sokkal diszesebb kiállításban a legjutányosabb árakért és kellő kezesség mellett részletfizetésekben is.

Új papír-üzlet!

Van szerencsém a helybeli és vidéki n. érd. közönség becses tudomására juttatni, hogy ez év augusztus 1-én az itteni piacon **főtér 12. sz. alatt levő Lukács-házban** egy a mai kor igényeinek teljesen megfelelő, egészen ujonnan berendezett

Papír, író- és rajszer kereskedést

(1)

5—6

nyitottam.

Készletet tartok mindennemű bel- és külföldi gyártmányu író-, levél- és rajzpapírok, festék-árak, írónok, valamint rajszközökből és miután bevásárlásaimat a legelső gyáraknál személyesen eszközöltem, a legnagyobb előnyöket nyújthatom.

E téren szerzett gazdag tapasztalataim párosulva szilárd elvekkkel, biztosítékot nyújtanak az iránt, hogy legfőbb törekvésem leendő, bármily hozzám intézendő megbízásoknak a leggyorsabb- és legpontosabban eleget tenni.

Kiváló tisztelettel

Stratzinger Gusztáv, papírkereskedő (Kolozsvárt, főtér Lukács-ház)

Viszont eladók a legnagyobb kedvezményben részesülnek.